

О ГОЊЕЊУ

Гоњење је један од облика експлоатације успеха којим се, наступањем уз повремену борбу, тученом противнику онемогућује одвајање, уредно одступање и организовање новог отпора. Значи, да би постојало гоњење услов је да постоји противник који одступа. Ова напомена потребна је да би определили разлику између гоњења и других тактичко-стратегијских радњи које су му сличне. У ранијим епохама гоњење је представљало посебну тактичко-стратегијску радњу и изводило се после одлучујуће битке (боја) која је представљала целину за себе. Од првог светског рата надаље гоњење све више представља етапу операције, али има случајева где се оно јавља као посебна радња која се изводи између две операције у оквиру офанзиве или противофанзиве. По своме значају и снагама које га изводе гоњење може бити тактичко и стратегијско. У историји ратова веома је мали број примера успешно изведених гоњења. Узрока за то има много. Они могу бити општи (замореност војске, пљачка, недостаци у обавештавању, сахрана погинулих, субјективне слабости команданата и сл.) и појављују се у готово свим епохама. Други су узроци посебни и они су непосредно утицали на гоњење само у појединој епохи.

Снабдевање националних војски са терена после француске револуције, као и њихова рашчлањеност на тела способна за самостално дејство омогућили су да се гоњење примени много чешће и у већим размерама него у епохи стајаћих армија када је гоњење кочио магацински систем снабдевања и карактер најамничких војски које се нису смеле много цепати и упућивати непрегледним земљиштем. После битке гоњење је најчешће вршила читава армија, а главну улогу имала је коњица. Гоњење се карактерисало непрекидношћу, брзином и енергијом, али се притом водило рачуна и о сигурности.

У офанзиви Наполеон је извео неколико веома успешних гоњења, као после Таљамента, капитулације Улма, а нарочито после Јене и Ауерштета (1806) које је дуго служило као пример. Гоњење после битке код Дрездена је пример преласка у гоњење после дефанзиве. При одступању Наполеонових трупа из Русије, 1812, гоњење врше руске снаге иако нису тукле победоносну битку. Овде се оно јавља као самостална радња којом се из дефанзиве преузима иницијатива и прелази у офанзиву.

На основу студије Наполеонових ратова Клаузевиц је дао класификацију гоњења и разрадио тактичко и стратегијско гоњење. Његова подела налази се и у немачкој војној литератури почетком XX века, као и у српској до самих балканских ратова. Но, и поред тога, од Наполеонових ратова до првог светског рата не видимо ни један пример онако изведеног гоњења као у доба Наполеона. Разлог треба тражити у гломазности армија које дејствују на широком фронту уз релативно слаба средства обавештавања и везе, као и у појачаном дејству ватре без истовременог повећања покретљивости војске. Коњица, раније најпогоднији род војске за гоњење, постала је веома осетљива (услед дејства брзометне пушке и топа) и мора да се бори пешке те не даје оне резултате које је давала у ранијој епохи.

Упркос овако slabим резултатима, пред први светски рат сва правила предвиђају енергично гоњење. „Треба дрско продирати без почивке до крајњих могућности људства и коњске снаге“ (Мишић). Међутим, нико није видео услове које ће нови рат наметнути гоњењу и мере које треба предузети да се оно омогући.

Пред први светски рат нарасле производне снаге омогућиле су да се у армије уведе толико ватреног наоружања као никада дотле. Пораст материјалних могућности већине држава, а нарочито империјалистичких, омогућио им је држање великих мирнодопских, као и развој још већих ратних армија. Оволике армије биле су распоређене на веома широким фронтовима и заузимале су готово све слободне комуникације, али су биле још мање покретне него у ранијим периодима. Њихова слаба покретљивост дошла је отуда што су могућности снабдевања базираног на сточној (коњској и воловској) вучи биле у нескладу са огромним масама. Једини покретљивији род војске, коњица, био је осетљив на ватру, нарочито митраљеску, и малобројан у односу на остале масе, док је његова употреба организацијски слабо решена. Поред тога, армије нису имале јаких стратегијских резерви које би се употребиле за гоњење; инжињерија је била слаба и није била у стању да на време оправља комуникације, а средства везе су била малобројна и застарела. Средства за парирање гоњења — ватрена средства — омогућују да и слабије снаге (заштитнице, побочнице, снаге за одбрану међупростора) за дуже време задрже гониоца или му успоре кретање или спрече коришћење међупростора, те тако омогуће сређивање главнине снага које одступају или довођење дубљих резерви на правац пробоја.

Гоњење стога мења физиономију. Оно укључује све више покретних борби, које гонилац изводи под нешто повољнијим условима, нарочито у погледу морала, све док га тешкоће дотура не принуде да их обустави, често без већих резултата. Најчешће оно има карактер простог наступања.

Већ у првим операцијама 1914. јачина ватре готово је онемогућила коњичке јурише, а милионске масе споро су се кретале и наступале фронтално јер није било довољно слободног простора за

паралелно гоњење. Бранилац је у повлачењу често рушио и кварио комуникације па је и то смањивало темпо гоњења. Изузетак представља гоњење које је извела српска 1. армија после пробоја фронта аустроугарске 6. армије на Сувобору, јер је било довољно простора за паралелно гоњење, а морална надмоћност српске војске и енергије којом је извођено гоњење одсудно потучених аустроугарских трупа довеле су противника до пуног расула. У гоњењу су нарочито дошли до изражаја предњи делови: дивизијска коњица и гонећи одреди. Они су дејствовали претежно на бокове непријатељевих колона, али су вршили и јак фронтални притисак на њихове заштитнице. По раскаљаним путевима на испресецаном земљишту прешла је 1. армија око 120 км за 8 дана. Ово гоњење вршено је кад је српска војска била у дефанзиви. Иницијативу је преузела на фронту аустроугарске 6. армије, док је на северном фронту била и даље у дефанзиви, а тек пошто је извела ово гоњење успела је да одбаци и остале снаге са своје територије.

У другом периоду рата (1915—17) повећање дубине одбрамбеног система, у оквиру непрекидних стабилизационих фронтова (два и више положаја, дубље ешелонирање резерви), довело је до тога да се гоњење после заузимања једног положаја није могло развити. Нападач је био присиљен да борбом у дубини одбране, у којој су само мањи делови могли гонити, и то у борбеном поретку и на кратком одстојању, савлађује браниочев отпор и поново напада на следећи положај. Тек после пробоја целе дубине одбрамбеног система нападач је могао предузети стратегијско гоњење. На западном фронту, где су стабилност фронта и дубина одбране били јаче изражени него на осталим фронтovima, није у овом периоду било пробоја фронта па ни гоњења. На источном фронту, где је позицијски карактер ратовања имао блаже форме, Немци су извели гоњење после битке код Горлица 1915, а Руси у Брусиловљевом продору 1916. И поред постигнутих успеха у почетку, нападачеве снаге су у оба гоњења убрзо заустављене интервенцијом браничевих стратегијских резерви. На италијанском фронту, после пробоја код Кобарида 24. X 1917, немачка 14. армија предузела је углавном паралелно, а аустроугарска 1. и 2. сочанска армија фронтално гоњење. И поред великог успеха (заробљено је око 300.000 војника, заплењено на хиљаде топова) аустроугарско-немачке снаге нису могле да потпуно растроје италијанску војску јер су изгубиле многа времена при форсирању набујалих река, Таљамента и Ливенце, а нису располагали ни коњицом, па су Италијани, уз помоћ француско-британских појачања, успели да се среде и задрже на Пијави. У свим овим гоњењима гонилац је био у офанзиви.

У трећем периоду (1918), на западном фронту, и поред неколико пробоја, Немци нису гоњењем постигли веће резултате јер су савезничке резерве брзо пристизале и стабилизовале нову линију фронта. У офанзивама које су савезници предузели од јула 1918. дошло је више пута до пробоја фронта, али су се Немци повлачили на раније

утврђене линије и отпором на њима задржавали краткотрајна савезничка гоњења. Тенкови, које су савезници употребили у већем броју, ангажовани су само за подршку пешадије, јер су били спори и са малим акционим радијусом.

После пробоја солунског фронта српска војска је за 45 дана гоњења (18. IX — 1. XI 1918.) прешла око 500 км. То је пример стратегијског гоњења после победоносног пробоја непријатељске одбране организоване у типу рововске војне, дакле у офанзиви. У исто време оно је достигло највећу дубину од свих гоњења у том рату.

Развој производних снага између два рата омогућио је технички развијеним земљама, а нарочито Немачкој, да у последњим годинама пред други светски рат створе савремену авијацију, оклопне, моторизоване и ваздушно-десантне јединице и радио-средства која ће операцијама вратити покретљивост. Сада је победилац могао престићи одступајућег противника, пресећи му правце повлачења и разбити га пре него што се опорави од почетног пораза.

Постоје различита мишљења шта у условима овако брзих операција — нарочито у периоду „муњевитог рата“ — представља гоњење. Има мишљења да гоњење представљају и они брзи и дубоки продори оклопних и моторизованих јединица који су типични за немачка дејства од 1939. до 1942. и савезничка од 1943. до 1945, који су довели до окружења знатних противничких снага. Такође има мишљења да гоњење представљају и брзи продори немачких јединица који су уследили после бомбардовања главних градова, спуштања ваздушних десаната на важне тачке и дејства „пете колоне“ у неким земљама где је отпор био слаб или никакав.

Мишљења сам да постоји разлика између ових дејстава и гоњења.

Дубоки продори оклопних јединица вршени су на појединим деловима фронта док су главне снаге остајале готово на месту везане с фронта борбом са пешадијским снагама. Снаге које су вршиле продоре биле су углавном у непрекидној борби са деловима који су упућивани из дубине ради њиховог заустављања, а и са снагама које су дејствовале са бокова. У оквиру ових продора било је и гоњења тактичког значаја извесних јединица које су избегле окружење или уништење на самом правцу пробоја, али ако се посматра целина, онда ови продори представљају маневар окружења главних снага. Тако су у првом периоду другог светског рата (септембар 1939 — јун 1941) Немци у нападу на Пољску, после брзог пробоја фронта у граничном појасу, предузели операције окружења у којима су главну улогу имали дубоки и брзи продори оклопних моторизованих снага. У тим операцијама окружене су и уништене главне пољске снаге, тако да до гоњења већег замаха, у стратегијским размерама, није ни дошло. У току операција гоњење је извођено у оквиру осталих дејстава само у ограниченом обиму, имало је тактички значај и њиме су доведене до расула оне малобројне пољске снаге које су, после неуспеха у борби, покушале да се извуку и у дубини среде за нов отпор. У

офанзиве на западном фронту, маја и јуна 1940, Немци су дејствовали на сличан начин, па је гоњење вршено само у мањим размерама и није прелазило тактичке оквире.

У другом периоду рата (јун 1941 — 1942) извођене су на источном фронту углавном операције окружења и у њима се појављивало гоњење тактичког карактера. Првих дана темпо продора оклопних снага у операцијама окружења износи 50—60 км дневно, но услед јачег отпора, лошијих путева и издужених комуникација овај темпо на главном правцу после 20 дана износи 25, а после 70 дана свега 10 км дневно.

Немци су у Холандији маја 1940. и Југославији априла 1941. године без објаве рата извршили страховита бомбардовања авијацијом, спустили ваздушне десанте и активирали „пету колону“, тако да те земље, иначе капитулантски настројене, са покиданим везама и прекинутим саобраћајем, нису ни пружале никакав отпор. Дејство немачких оклопних и моторизованих снага у тим условима не може се назвати гоњењем, јер није било ни организованог одступања нити су обезглављене и деморалисане трупе после граничних судара давале отпора, па је агресор ишао куд је хтео и како је хтео. Ова се дејства могу назвати експлоатацијом почетног удара или акцијама чишћења.

Но, у другом светском рату су изведена и типична гоњења. Ево неких примера.

У Северној Африци су специфичности пустињског земљишта знатно утицале на карактер операција и гоњења. Оперативне базе биле су међусобно веома удаљене и гоњење већих размера вршено је између њих готово без застоја јер се потучени противник могао задржати и средити тек у следећој бази. Због голог и откривеног земљишта морала се ангажовати јака авијација за заштиту моторизованих и оклопних јединица, а способност тих јединица за гоњење битно је зависила од редовног снабдевања, нарочито водом. После победе код Ел Аламејна гоњење је трајало 80 дана на дубини од 2.250 км. У њему је с обе стране учествовао већи број оклопних јединица. Снаге британске 8. армије у комбинованом гоњењу покушале су шест пута да пресеку одступницу непријатељу, али су сви ови покушаји пропали услед тешког пустињског терена, слабог времена и добре одступне тактике Ромела. Но, иако се није успело да се снаге окруже, ипак се није дозволило Немцима да се зауставе на положајима код Ел Агејле и Буерата те су немачко-италијанске снаге натеране на непрекидно повлачење све до Туниса. Карактеристични за ово гоњење су надмоћност у авијацији, добро садејство између авијације и копнених снага, садејство с флотом и добро организовано снабдевање, углавном поморским путем и камионима. Ово гоњење изведено је после одлучујуће битке којом је отпочела противофанзива Британаца у Северној Африци и у којој су немачке и италијанске снаге потучене а њихове пешадијске јединице заробљене. Оно се са борбама код Ел Агејле и Буерата може сматрати и као самостална стратегијска радња и веома је слично класичном гоњењу.

У трећем периоду рата (јун 1943 — август 1945) развојем авиона, тенкова и једрилица за ваздушно-десантне јединице повећане су могућности гоњења.

На западном фронту савезници су после искрцавања извршили веома успешно стратегијско гоњење кроз Француску и Белгију од Сене до немачке и холандске границе. У овом гоњењу су учествовале четири армије формиране у две групе армија, којима је придата по једна посебна тактичка ваздушна армија. За гоњење су предвиђене и ваздушно-десантне снаге (пет ваздушно-десантних дивизија) које су биле намењене за заузимање прелаза преко Сене и Соме и области Па-де-Калеа. Али пошто је гоњење копненим снагама изведено веома брзо, ваздушно-десантне јединице су употребљене тек доцније. Гоњење је изведено уз садејство припадника покрета отпора.

Британске снаге гониле су са истуреним оклопним снагама на већем одстојању (три оклопне дивизије испред армије), с тим што су предњи делови оклопних јединица обилазили места на којима је непријатељ пружао отпор. Оклопне дивизије су некад ојачаване самосталном оклопном бригадом и наступале су на два правца, са по једном бригадом на сваком, а испред њих је био по један пук оклопних кола у улози претходнице. Позади оклопних наступале су пешадијске дивизије подржаване самосталним оклопним бригадама. Гоњење је вршено и ноћу веома великом брзином (2. британска армија напредовала је 360 км за 6 дана).

Код америчких снага је на челу сваког корпуса наступала једна оклопна, а иза ње пешадијске дивизије. За заузимање појединих упоришта примењиван је и тенковски десант. Испред оклопних дивизија обично се кретала претходница од једног мотомеханизованог пука који је ишао иза мреже јаких оклопних патрола. Ово је гоњење извршено у офанзиви и њиме је искоришћена победа савезника у бици у Нормандији (6. 6. до 21. 8. 1944) у условима кад су Немци одступањем избегли да бију очекивану битку на Сени.

Совјетско гоњење у овом периоду карактерише се употребом веома јаких оклопних формација, оклопних армија, великом ширином фронта гоњења, великом дубином и завршетком на некој воденој препреци на којој би се из покрета заузели мостобрани. Тактичко гоњење изводи се у току пробоја непријатељеве одбране између појединих одбрамбених појаса и врши се борбеним поретком и предњим одредима који имају за циљ да упадну у следећи појас пре него што се снаге са претходног појаса извуку. Стратегијско гоњење се изводи свим снагама на чијем се челу крећу оклопне, моторизоване и коњичке јединице које се обично убацују у пробој у другој етапи операције, као армијске или фронтовске покретне групе. У току гоњења брзе јединице подржаване снажном авијацијом крећу се комуникацијама и ван њих у маршевском поретку са истуреним јаким предњим и гонећим одредима којима садејствују партизанске јединице. Жаришта непријатељевог отпора обилазе се и блокирају делом снага, а њихово ликвидирање препушта се армијама које наступају за брзим једи-

ницама. Предње одреде истурају дивизије и корпуси. Дивизијски предњи одред је јачине око ојачаног оклопног батаљона, а корпусни око пешадијског пука обично ојачаног противтенковским пуком, лаким противавионским пуком, самоходним хаубичним пуком и дивизионом гардијских минобацача, дакле, веома јаком артиљеријом.

У току операција окружења које је Црвена армија изводила од средине 1943. до краја рата вршена су веома успешна тактичка гоњења која су, поред осталих дејстава, и омогућавала да дође до окружења. Стратегијско гоњење нарочито је добро изведено у две операције. У белоруској операцији јула 1944. године у гоњењу које је предузео 1. украјински фронт учествовало је 1.573 тенка, 463 самохотке и 3.240 авиона. У пробој су после четири дана битке уведене три тенковске армије и једна коњичко-механизована група. Гоњење се вршило на фронту од 400 км, на три правца и на дубини од 250 км од Владимир-Волинскија до Сандомјежа где је из покрета савладана Висла и образован мостобран широк и дубок по око 40 км. После јашко-кишињевске операције, августа 1944, Црвена армија, после операције окружења, стратегијским гоњењем растројила немачке снаге које нису биле захваћене окружењем. Оба ова гоњења су вршена у офанзиви, но док прво представља саставни део офанзивне фронталне операције која је њиме завршена, друго гоњење се изводи пошто је операција окружења завршена и оно је омогућено не само успехом у операцији већ преласком Румуније на страну савезника и изласком Бугарске из савеза.

У народноослободилачком рату су у прво време партизански одреди вршили гоњење обично када је, после заседе, препада или напада, део непријатељевих снага успео да избегне уништење. Оно је најчешће било кратко, обично до најближег упоришта где се разбијени непријатељ склањао. После формирања бригада и дивизија гоњење је добило развијеније форме. Јединице НОВ, поред гоњења карактеристичног за партизанске одреде, гониле су и непријатеља разбијеног на положају најчешће комбиновано. Друга пролетерска дивизија је после форсирања Неретве, марта 1943, и у борбама код Главатичева и Калиновика гоњењем растројила четнике. Трећа дивизија је, гонећи четнике и Италијане после разбијања на линији Кљуни — Заборани, заузела Невесиње 22. III 1943. године. У завршним операцијама за ослобођење Југославије, априла и маја 1945. године, све четири армије ЈА извеле су, у садејству са снагама на окупираној територији, операције окружења у којима је вршено гоњење тактичког значаја — обично кад су неке мање окупаторске снаге избегле окружење. Тако је 4. армија, после ослобођења Трста, упутила моторизовани одред да непријатељу пресече одступницу у Корушкој. Сва ова гоњења извршена су у офанзиви.

У корејском рату гоњење се врши на тешком земљишту при великим разликама у наоружању појединих армија, као и у различитим условима за снабдевање. Севернокорејске снаге, после разбијања јужнокорејске армије, иако су располагале са око 150—200

тенкова, нису их упутиле у гоњење ради заузимања целог полуострва, већ су гониле пешадијским јединицама у маршевском поретку које су подржавали тенкови. Тако се гонило темпом пешадије правдајући то тиме што је јужна страна имала велику надмоћност у ваздуху и што није било моторизованих јединица које би пратиле тенкове.

У противофанзиви са фусанског мостобрана Американци су имали и јаке тенковске снаге и надмоћност у ваздуху, а у позадини непријатеља, код Инчона, искрцали су поморски десант, па ипак у гоњење нису упутили тенковске јединице већ пешадију. Разлог је био то што су севернокорејске снаге напуштале друмове и одступале тежим планинским тереном непрекидно угрожавајући непријатељеве комуникације те се америчке тенковске јединице нису усудиле да се сувише истакну кроз релативно уске долине Јужне Кореје, утолико пре што ни оне нису имале оклопне пешадије која би их пратила.

Гоњење које су вршиле кинеске снаге у току своје противофанзиве извођено је зими преко снегом покривене планине Сабарк. Снег и лед ометали су кретање америчких и јужнокорејских снага и поједини делови су били потпуно одсечени и угрожени, тако да се морнаричко-десантна дивизија морала пробијати ка пристаништу Вонсан и укрцавати у бродове да би избегла уништење. Ово гоњење је вршено борбеним поретком у којем су пешадијске масе убациване у међупросторе да би се што више пробиле на југ и одсекле непријатеља. Одлика ових снага је била што су биле лако опремљене, способне за кретање по сваком земљишту и веома скромне у погледу снабдевања, те су успеле да врло брзо савладају оних 500 км од границе до Сеула. Прво гоњење у корејском рату вршено је у оквиру офанзиве, а остала у оквиру противофанзива.

Изнети примери показују да је гоњење непосредно зависило од ватрене моћи и покретљивости војске. Уколико је ватрена моћ обостраних снага била јача, утолико су за гоњење били неповољнији услови, а уколико је покретљивост била већа, утолико је при гоњењу било више изгледа на успех.

Снажна авијација одлучујуће је утицала на брзину гоњења. Она је први пут одиграла у гоњењу пресудну улогу у италијанско-европском рату када је поред бомбардовања одступајућих колона снабдевала своје снаге и пребацивала штабове. У току другог светског рата авијација је у гоњењу најчешће дејствовала ватром, а била је веома корисна и у извиђању непријатеља који одступа и снабдевању властитих јединица. У корејском рату се показало да јака авијација може успорити непријатељево гоњење, али да властито не може убрзати ако не постоје одговарајуће оклопне снаге којима би она садејствовала.

Ново атомско доба поставља пред тактику и стратегију потпуно нове услове који захтевају нова схватања и нова решења у свим борбеним радњама. У односу на гоњење основни проблем је у томе што је у погледу јачине ватре учињен револуционарни скок, док је покретљивост незнатно повећана еволуцијом и усавршавањем рани-

јих средстава. „Данас је неравнотежа између ватре и покрета већа него што је икада била у историји“¹⁾. Тако, док је разорна моћ номиналне атомске бомбе 20.000 пута већа од авионске бомбе од 1.000 кг из прошлог рата, брзина моторизованих јединица повећала се само за неколико километара на час. Поставља се питање да ли нападач хоће и може да у измењеним условима ратовања, ван тактичких оквира, примени класичне методе гоњења, тј. да ли ће после успешне битке тежити да непријатеља уништи гоњењем покретом или ће покушати да то постигне другим начином код кога се огромна ватрена моћ може боље искористити. Одговор на ово питање требало би наћи разматрањем најбитнијих елемената који утичу на гоњење: величине и опремљености војске атомског наоружања, улоге оклопних, инжињеријских јединица и јединица у позадини непријатеља.

Армије из рата у рат непрекидно расту и јачају. Може се са сигурношћу претпоставити да би оне у евентуалном будућем рату биле бројно јаче него у прошлом. Ако се узме у обзир количина „класичног“ оружја које је уведено у савремене формације и које омогућава да бројно слабије јединице бране шири фронт, као и услов да се у борбеним порецима постигне потребна растреситост, постаје јасно да ће одређене снаге заузети по фронту и дубини много веће просторије него што су исто толике снаге заузимале у прошлом рату, а с обзиром на пораст армија, да ће стратегијски поредак бити несравњено дубљи него што је икада био. У таквој ситуацији може доћи до тактичког гоњења на појединим правцима и на одређеној дубини, али су за стратегијско гоњење услови неповољни, јер ће се све комуникације и сви правци бранити на великој дубини. Бранилац неће имати потребе да цео свој поредак креће у одступање кад може непријатељеве гонеће делове дочекати једним од ешелона распоређених у дубини, односно спречавати његово гоњење дејством снага распоређених на боковима непријатеља који продире. Из тога се може закључити да ће пораст бројног стања војски у вези са њиховом структуром, наоружањем и распоредом условити освајање сваког дела земљишта борбом.

Атомско оружје које је веома моћно и ефикасно кад се употребљавала у нападу за пробој непријатељеве одбране или уништења појединих упоришта имаће одређени утицај и у гоњењу. У рукама гониоца ово оружје, ако би се радило о тучењу одступајућих делова или уништавања заштитница које коче покрете гонећих делова, не би имало онај ефекат као при пробоју одбране, јер је поредак противника у одступању веома растресит и променљив. Због тога ће се теже проналазити рентабилни циљеви за овако снажно средство, а и теже ће се постићи да дејство буде прецизно јер је за то још увек потребно доста времена. Гониоцу је, стога, много рентабилније да подземним експлозијама испред чела противниковог одступног поретка спречи његово повлачење, натера га на нагомилавање и тиме доведе његове

¹⁾ Микше: *Тактика атомског рата*, издање ВИЗ ЈНА, „Војно дело“, Београд, 1957, стр. 207.

снаге до уништења. Оваквим дејством постиже се циљ само у тактичком гоњењу јер се њиме могу уништити снаге на релативно малој дубини и ширини. Међутим, у стратегијском гоњењу овим дејством би се спречио и покрет властитих снага у противникову дубину, те би тако атомско дејство у ствари кочило односно спречавало гоњење. Код одступајуће стране атомска средства добијају на значају баш због своје огромне снаге. Она представљају потенцијалну опасност за гониоца који се креће на отвореном земљишту тако да не сме концентрисати јаче снаге за постизање надмоћности те га и релативно слабе снаге наоружане лаким противоклопним средствима и аутоматским оружјем могу зауставити. С друге стране, атомским средствима могу се стварати препреке у погодним рејонима (теснацима, клисурама и сл.) између оног који одступа и гониоца, чиме ће први често добити довољно времена да се среди. Притом није потребно да онај који одступа има макар и релативну ваздушну надмоћност, јер се атомска средства могу пренети и појединачним авионима, лансирати ракетама или, чак, активирати као класична експлозивна средства под земљом. Из изложеног излази да атомска средства дају већу корист страни која одступа него гониоцу.

Снажна авијација у рукама нападача може имати двоструку улогу. Прво, она може омогућити непрекидност ватреног дејства против оних браниоцевих делова који буду покушали да спрече продор гониоцевих снага. Друго, транспортна авијација може најбрже пренети део гониоцевих снага у позадину противника, као ваздушни десант, у циљу спречавања одступања. Таквим се дејством веома добро експлоатише учинак атомских експлозија, али за извођење непрекидног стратегијског гоњења нема већи значај јер је за то нужно кретање по земљи. Транспортна авијација може умногоме да олакша гониоцевим копненим снагама ионако доста сложено снабдевање. Авијација у рукама браниоца омогућиће сређивање потучених копнених снага задржавањем нападачевих оклопних јединица било дејством по њима, било рушењем вештачких објеката на комуникацијама. Она такође може дејствовати по непријатељевим ваздушним десантима који би тежили да заузму погодне рејоне у позадини да би спречили евентуално задржавање браниоца на њима.

Оклопне јединице нападача тежиће да се као покретне и снажне гонеће колоне пробију кроз непријатељев борбени поредак, избију у његову дубину и у садејству са ваздушно-десантним јединицама заузму поједине важне објекте. Оклопне јединице браниоца, као брзопокретне резерве, тежиће да противударима задрже нападачеве гонеће колоне или да организовањем одбране на правцима непријатељевог пробоја поново успоставе нарушени борбени поредак.

Инжињеријске јединице нападача имају улогу да разминирањем, оправком комуникација и успостављањем прелаза преко река и других препрека омогуће непрекидно кретање гонећих делова, док ће браниоцеве инжињеријске јединице имати задатак да непријатељу

отежају кретање рушењем, минирањем, изазивањем поплава и применом осталих врста запречавања.

Улога јединица одређених за дејство у непријатељевој позадини зависиће од тога да ли гоњење врше властите снаге или непријатељ. Уколико га врше властите снаге, ове јединице ће потпомагати гоњење дејством из позадине на одступајућег непријатеља. Ако гоњење врши непријатељ, оне ће га ометати дејством по његовој позадини, спречавањем снабдевања, запречавањем итд.

Од односа јачине и места свих тих снага код нападача и браниоца зависиће да ли ће се после успешне битке на једном делу фронта моћи и успешно гонити. За илустровање овога могу послужити три примера о односу противничких снага. Први, кад оба противника располажу најсавременијом техником и нуклеарним наоружањем, а само је у одређеној операцији гонилац имао надмоћност и извојевао победу. Други, кад гонилац располаже најмодернијом техником и нуклеарним оружјем, а гоњени је инфериорнији у техници и не располаже нуклеарним наоружањем. Трећи случај, кад је гонилац технички инфериорнији и не располаже нуклеарним оружјем, а гоњени има и савременију технику и нуклеарно оружје. При томе ваља имати у виду да нису у питању две зараћене стране или две државе од којих је једна увек надмоћна а друга подређена у техници. Историја ратова показује да се ти односи не само на једном ратишту већ и на једном фронту или на делу фронта могу мењати. На могућност таквих промена треба увек рачунати и предузимати одговарајуће мере јер у савезничким ратовима, какав ће бити евентуалан будући рат, врло често може доћи до промена у односу технике. Изнети примери из корејског рата показују да су у почетку техничку надмоћност имали Севернокорејци, после чега је она била на страни Американаца и најзад, кад је модерна техника била паралисана снегом и планинским земљиштем, испољила се надмоћност кинеске мање модерне технике. Наш народноослободилачки рат даје исто тако пример за то. До 1944. године Немци су били надмоћни и у авијацији и у тенковима, а од 1944. Народноослободилачка војска захваљујући својим кадровима и савезницима постиже надмоћност у ваздуху, а на појединим деловима фронта (код 1. армије на сремском фронту и код 4. армије у тршћанској операцији) и у тенковима. На источном фронту 1941. године до Москве су Немци били надмоћни у техници. У току зиме 1941/42. та надмоћност је прешла на страну Совјета, а у пролеће 1942. опет на страну Немаца итд. Према томе, поменута три примера треба схватити само као начин да се мисли боље илуструју.

У првом случају, кад су оба противника на прилично истом техничком нивоу, теоретски би се могло говорити о непрекидном гоњењу једне и непрекидном одступању друге стране. Но, то значи да би гоњени изгубио огромну територију, био изложен непрекидним атомским ударима и великим губицима у живој сили и техници итд. Због тога се данас и на одступање гледа друкчије. Такозвано „непре-

кидно повлачење“ примењује се само у тактичким оквирима, при чему поједине тактичке, па и више тактичке јединице, користећи изненађење, слабу видљивост или неки моментани успех теже да се брзо извуку из додира са непријатељем и повуку на нове положаје у дубини или да заузму повољнији положај у циљу офанзивног дејства. У стратегијским размерама бранилац ће тежити да води неку врсту покретне одбране у којој ће поједини делови одступати непрекидно, други са прихватом, трећи се бранити на одређеној зони, четврти нападати итд., све док се не дође до линије у позадини на којој су његове јединице организовале солидну одбрану. Бранилац, значи, не жели да се од нападача одвоји брзим покретом уназад, већ тежи да, користећи земљиште и техничка средства за запречавање, отпором и активним дејствима створи време за организовање нових положаја у дубини. Против непријатељевих делова који су се истакли бранилац може интервенисати било нуклеарним оружјем, било да доведе из дубине оклопне снаге, или да баца тежиште на запречавање и тиме успори њихово продирање итд. Дакле, у оном простору у којем је нападач могао планирати детаљно прве етапе операције, где је обезбедио надмоћност нуклеарних средстава и осталих снага он ће моћи да спроведе и висок темпо наступања. Доцније ће морати да се бори са тешкоћама снабдевања и другим па, или ће се зауставити сам и припремати следећу операцију, или ће га зауставити бранилац. Према томе, не може се очекивати да ће бранилац прећи у непрекидно одступање у стратегијским оквирима јер би га то довело у незавидан положај. Из истих разлога ни нападач не може много рачунати на гоњење већ ће тежити да непријатељеве снаге, или њихов део, уништи операцијом окружења у чему ће му много помоћи ваздушно-десантне јединице и нуклеарно оружје. У таквој операцији делови његових снага, а нарочито оклопне, планинске или друге брзе јединице вршиће гоњење тактичких размера које се по распореду снага и начину извршења неће битно разликовати од гоњења у прошлом рату, само ће темпо наступања бити бржи, а основни циљ гоњења биће окружење главних непријатељевих снага.

У другом случају, кад је гонилац технички надмоћнији и располаже нуклеарним наоружањем, док је гоњени технички инфериорнији и не располаже атомским средствима, гонилац би имао веома добре услове да гоњеног не пушта из додира ако овај не би предузимао друге мере већ се ослонио само на кретање. За одступање тактичких размера овакав бранилац има повољније услове него да је технички боље опремљен, јер је мање везан за добре комуникације те може користити теже проходно, пошумљено и слабије комуникативно земљиште. При повољним условима за запречавање и коришћењем ноћи, магле и временских непогода, овакав бранилац може се чак лакше извући из додира с непријатељем организовати одступање у тактичким оквирима него онај који је својом техником везан за комуникације. Међутим, непрекидно одступање стратегијских размера оваквих снага било би свакако још опасније него технички добро

опремљених јер би због слабије заштите више биле изложене дејству непријатељеве авијације, а и замореност јединица дошла би јаче до изражаја. Због тога би противник који одступа, вероватно, својим мање покретним снагама напуштао комуникације и оријентисао их на дејства на бокове непријатељевих делова који продиру, док би његове оклопне и моторизоване јединице, уз помоћ ових првих и уз добро припремљено и изведено запречавање, водиле неку врсту задржавајуће одбране све док непријатеља не зауставе или дођу до организованих положаја у дубини. У овом случају браниоцeve јединице у позадини непријатеља могу одиграти велику улогу спречавањем његовог снабдевања.

Нападач односно гонилац у извесним ситуацијама (пролазно земљиште, дан) може имати добре услове за тактичко гоњење, јер појединим одредима, на гусеничарима, може напустити комуникације и дејствовати кроз међупросторе на бокове заштитница, па и главнина, одступајућих снага. Међутим, стратегијско гоњење не може се ни замислити без коришћења добрих комуникација јер је већина технике, а нарочито оне за снабдевање, потпуно везана за њих. Због тога се, код добро изведеног запречавања, комуникације морају чистити од мина и оправљати, успостављати прелази на рекама итд. а све то доводи до великог застоја што, повезано са дејством лаких противничких снага на бокове гонећих колона, може потпуно паралисати гоњење.

У трећем случају, кад је технички инфериорнији, гонилац може користити слабије комуникативно земљиште и лошије обилазне путеве за паралелно гоњење, док би својим оклопним јединицама могао гонити фронтално. У тактичким оквирима, користећи моментане слабости противника, он може оваквим дејством постићи и добре успехе. У стратегијском гоњењу није вероватно да би овакав гонилац могао имати успеха јер страна која одступа као технички надмоћнија, има услова да авијацијом и нуклеарним средствима поруши комуникације за собом, задржи брзе јединице гониоца и да се својом главнином, као покретнијом, одвоји и у дубини организује нове положаје за одбрану. С обзиром на такав однос технике, а пошто је већ постигао надмоћност на други начин, гонилац ће покушати да гоњењем задржи дејствима убачених, диверзантских и других јединица у његовој позадини и да га спречи да се извуче. Само у случају лоших временских услова, кад је непријатељева техника дуже паралисана, гонилац би могао да успешно изведе и стратегијско гоњење.

Из изложеног се може закључити да ће у евентуалном будућем рату бранилац, који је поражен у судару, тежити да избегне гоњење и да ће за то употребити сва расположива средства. Може се претпоставити да ће се у већини случајева операција окружења, која је реално планирана и добро вођена, у којој су предвиђени и непријатељева противдејства и мере за њихово сузбијање, одвијати предвиђеним темпом и замахом, и да ће се у њеном оквиру моћи извести и планирано тактичко гоњење. Међутим, за дужа стратегијска гоњења

изгледа да су услови у већини случајева неповољни. Стога можемо донети закључак да страна која има надмоћност неће ићи на уништење непријатеља гоњењем покретом у стратегијским оквирима класичним методама кад то може ефикасније учинити ватром, уз чију помоћ може лакше постићи окружење, а онда и уништење противника.

Због тога су и прихватљива гледишта изнета после другог светског рата да је гоњење већих размера изгубило ранији значај, јер се уништење већих непријатељских снага брже и потпуније постиже окружењем. Међутим, постоји доста распрострањено мишљење појединих војних писаца земаља које поседују нуклеарне бомбе да ће се при нападу на слабије опремљеног противника, нарочито оног који не располаже нуклеарним средствима, моћи применити онаква форма експлоатације почетног удара какву су Немци применили у априлском рату 1941, с тим што би се уместо ранијег бомбардовања класичним средствима применила атомска. Сматрам да таква мишљења немају реалну основу јер су све земље извукле искуства из другог светског рата и прилагодиле организацију и формацију војске, тактику и стратегију савременим условима ратовања. О наведеним мишљењима ипак треба водити рачуна.
